

DE "FRANSCHÉ THEATER"

Op 30 augustus was het precies 150 jaar geleden dat de nieuwe Grote Schouwburg plechtig ingehuldigd werd. In een artikelenreeks over de Kouter die Pierre Kluyskens meer dan 25 jaar geleden schreef was er ook een hoofdstukje over de "Fransche Theater". Aangezien veel lezers daar ongetwijfeld sterk zullen in geïnteresseerd zijn, publiceren wij het hier terug, zoals steeds, met de vriendelijke toelating van de familie Kluyskens.

Een lezer die een voorliefde schijnt te hebben voor cijfers en statistieken, zelfs in de verlofmaanden, schrijft me dat ik het steeds over dat groot plein heb, doch zonder er de hoe-grootheid of afmetingen van te geven.

Wel, beste lezer, opdat U zelve tot het uitmeten niet zoudt moeten overgaan, kan ik U melden dat de laatste maal dat men op de idee kwam onze stadspelen te meten, bevonden werd dat de Vrijdagmarkt 11.000 m², het St.-Pietersplein 18.700 m² en de Kouter 12.025 m² groot waren en indien U ook in andere cijfers belang stelt, kan ik U nog verklappen dat bij elke volledige beplanting, juist geteld, 99 bomen op de Kouter worden geplant, wat nog geenszins wil be- duiden dat men elke afgewaaide of gevelde boom onmiddellijk door een andere zou vervangen. Het plein ware, indien men gehoor had gegeven aan sommige liefhebbers van groene ruimten in de steden, wel tweemaal zo groot geweest; zij wilden de Kouter immers in de ene richting verlengen tot aan de Korte Dagsteeg, aan de overkant tot aan het Rekolettenplein waar kort na de Franse Omwenteling, het klooster der Minderbroeders werd afgebroken. Met dergelijke afmetingen ware de Kouter het grootste plein van Gent en een van

Eén van de "salons" van onze Opera.

de grootsten van het land geworden, doch de overheden beslisten er anders over : Gent kon zich, zelfs in het begin van de XIXe eeuw, de weelde niet veroorloven, in volle centrum, een zo uitgestrekte ruimte vrij te houden, temeer daar grootse plannen gekoesterd werden welke aan dit stadsgedeelte een gans nieuw uitzicht moesten verlenen. De Zonnestraat, een der smalste straten van Gent, werd verbreed, en evenwijdig werd een nieuwe verbinding tussen Kouter en Recolettenplein getrokken, de Schouwburgstraat.

Op de plaats van het afgebroken klooster, bouwde men, van 1836 tot 1846, naar de plannen van Roelandt, het Gerechtshof, terwijl men op hetzelfde tijdstip, in de Schouwburgstraat, daar waar vroeger het Hof van St.-Sebastiaan stond, de Grote Schouwburg optrok, reusachtig kompleks dat gans de straat en zelfs met het Café du Théâtre en het Klein Gerechtshof, uitmondde op het Koophandelsplein (nieuwe benaming van het Recolettenplein), tot aan de Kettelbrug.

Inmiddels had men ook, tussen de twee pleinen en de nieuwe straten, een indrukwekkend ensemble in laat-Empirestijl gebouwd, dat tot voor een paar jaren zijn architecturale eenheid mocht bewaren, doch kort geleden, door het optrekken van een flatgebouw, afschuwelijk werd verminkt.

* * *

Met de afbraak van de schouwburg van het Hof van St.-Sebastiaan, verdween een van de mooiste, een van de meest karakteristieke gebouwen van onze Kouter, een zaal waar koningen en keizers, arm en rijk, oud en jong, aangename uren hadden doorgebracht : Bonaparte, een eerste maal als eerste Konsul met Joséphine; een tweede maal als keizer Napoleon met Marie-Louise; Willem I, Leopold I en koningin Louisa-Maria; Joseph Bonaparte; Pedro, keizer van Brazilië; de hertog van Marlborough; Maurits van Saksen; aartshertog van Saksen Teschen; aartshertogin Maria-Christine van Oostenrijk; groothertog Paul van Rusland, en het Franse Hof dat Lodewijk XVIII te Gent had gevolgd. En wat al namen van beroemdheden, komponisten, toneelspelers, musici als Mej. Mars en Malibran, Paganini, Liszt, Talma, Rerivis, Mengal, Catalini, enz., artiesten of vedetten waarvan het nageslacht het aandenken heeft bewaard en die de oude schouwburg van entoesiasme op zijn, helaas te broze grondvesten deden beven!

Allen, spelers en publiek, hebben er prachtige ogenblikken beleefd, behalve de directeurs van de schouwburg, want in de XVIIIe en XIXe eeuw werden hun lotgevallen met dezelfde inkt geschreven als die van hun huidige opvolgers.

Een Franse toerist heeft, in 1818, het leven te Gent, kernachtig samengevat : "de schouwburg is leeg, de herbergen lopen vol!"

Om publiek te lokken en de balans enigszins in evenwicht te houden, moesten de uitbaters beroep doen op kunstmakers, kwakzalvers, koorddansers, buiksprekers, geleerde honden en katten, enz.; dan verdrong men zich uren op

voorhand aan de ingang van het Hof van St.-Sebastiaan...

Te oordelen naar het geweldig sukses van dergelijke opvoeringen en de meer dan matige opkomst voor artistieke opvoeringen, was het Gents publiek in de vorige eeuw, geen groot schouwburgpubliek, en nergens in het land werden er zoveel fratsen gedaan en incidenten uitgelokt als in de deftige zaal van de Kouter.

Hoeveel acteurs werden er te Gent niet uitgefloten, hoeveel bestuurders werden niet uitgejouwd of zelfs uit de zaal verjaagd en verdreven! En wanneer de politiek op de koop toe een woordje kwam meepraten was het nog erger. En een politiek woordje of liedje werd dikwijls gelost of gezongen tussen 1792 en 1830, toen onze stad van politiek regime als van hemd mocht veranderen.

* * *

Drie jaar na de afbraak van het Hof van St.-Sebastiaan, werd de nieuw of Grote Schouwburg, op 30 augustus 1840, plechtig ingehuldigd. Hij werd, hoe kon het anders, opgetrokken naar de plannen van Lodewijk Roelandt, die omzeggens al wat in die jaren te Gent werd opgericht aan openbare gebouwen, ontwierp of uitvoerde, als b.v. het Gerechtshof, de Aula, De St.-Annakerk, enz.

Men had een uitgave van ruim 800.000 F voorzien, uiteindelijk beliep de door de stad te vereffenen rekening 1.322.684 goudfrank, daarbij inbegrepen de dekors van de hand van Philastre en Cambon, en de prachtige luchter met een doorsnede van 3 meter en een hoogte van 4 meter, geleverd door de firma Trossaert-Roelandts.

"Nieuwe messen snijden goed", zegt het spreekwoord; de Grote Schouwburg later door de Gentenaars de "Franse Theater" genoemd en nu de Koninklijke Opera geworden, bevestigde dat iedere regel of spreekwoord minstens een uitzondering moet kunnen dulden.

Van bij de eerste vertoning werd het een katastroof: een maand na de plechtige inhuldiging was er reeds sprake de schouwburg tijdelijk te sluiten om de directeur, een zekere Dengremont, in de mogelijkheid te stellen naar een nieuwe troep uit te zien, al zijn acteurs door het Gents publiek van de scène uitgejouwd geweest zijnde!

Het beterde enigszins en het publiek kreeg zelfs gelegenheid Frans Liszt toe te juichen. Nog geen twee jaren later, sloeg Dengremont op de vlucht, zonder zijn spelers te betalen. "Il est pénible, après deux ans de tourments et d'angoisses", schreef hij uit Rijsel aan het stadsbestuur, "de n'avoir pour tout ressource que la prison en perspective".

Te zijner ontlasting moet echter gezegd worden dat hij zijn tenor, lieveling van het publiek, een zekere Espinasse, 22.400 goudfrank per jaar moest betalen, zoveel als gans het koor, wat toch in onze munt omgezet, een half miljoen frank vertegenwoordigt!

De tweede directeur legde er na enkele maanden het bijltje bij neer en de derde

kende al evenmin sukses. Al de artiesten welke hij had aangeworven, werden de ene na de andere door het publiek uitgejouwd; erger nog, het mistevreden publiek kwam na een voorstelling zijn huis bestormen en de directeur moest met zijn jachtgeweer 't volk uiteendrijven!

Twee maanden later diende hij ontslag in, met patetische woorden zoals het past voor een teaterdirecteur. Het beroep van directeur, zo schreef hij, gaat met teveel financiële risico's gepaard, opdat een kapitalist die post vandaag zou durven aanvaarden. En hij eindigde met een realistische wenk; zoekt voortaan een directeur bij mensen die er niets bij te verliezen hebben...

En of die raad sedertdien gevolgd werd, niet door de stad maar door de kandidaten voor de plaats van directeur van onze schouwburg! Nog eenmaal volgde de stad echter letterlijk de raad en vertrouwde de leiding van onze teater toe aan Dengremont, die twee jaren voordien naar het buitenland was gevlucht! Hij probeerde het ditmaal met koorddansers, slaapwandelaars en honden, wat niet mocht beletten dat hij anderhalf jaar later, tot zijn groot spijt "la résolution désespérée" moest nemen ontslag in te dienen.

Er zijn lessen die de Administratie maar moeilijk aanleert.

* * *

Zo volgden de directeurs elkaar op, allen op dezelfde leest geschoeid, met af en toe het mirakel van iemand die "zijn drie jaren" uitdeed zonder kleerscheuren en er stil van onder muisde als een soort verdacht fenomeen.

Ja, onze schouwburg aan het uiteinde van de Kouter, is nooit een goudmijn geweest, noch voor de directeurs, noch voor de artiesten, en zeker niet voor de stad. Wat zij sedert een eeuw in die afgrond aan goudstukken en bankbiljetten heeft geworpen onder vorm van subsidies, van herstellingen, verfraaiingen, dekors of het zuiveren van de kas, is op geen twintig of dertig miljoen na, te schatten.

Midden de talrijke banken van onze Kouter, symbolizeert onze Opera de slechtste belegging die men doen kan.

Moest het publiek er toch nog zijn gading in gevonden hebben, maar het Gents publiek heeft steeds meer over gehad voor het uitfluiten en uitjouwen dan voor handgeklap en applaus, en Gent is wellicht de enige stad geweest waar Frans Liszt op 27 januari 1846, voor een bijna lege zaal heeft moeten optreden...

Geen wonder dan ook dat het "Journal des Théâtres" van Parijs, in 1849 de vakatuur van de plaats van directeur van onze schouwburg aankondigend, er aan toevoegde : "Avis à ceux qui ont à perdre de l'argent". Meer dan een eeuw later, is die zin nog steeds even aktueel gebleven.

Het spektakel was te dikwijls niet op het toneel maar in de zaal zelf, de harts-tocht groter op de volksplaatsen dan op scène, want het was een gewoonte en het zal een traditie blijven te Gent, dat het publiek veel, zeer veel eist van de acteurs en dat deze laatsten op weinig, zeer weinig aanmoediging, applaus en beloning vanwege het publiek aanspraak mogen maken.